

Een korte beschrijving van de Oudheidkamer

INLEIDING

In 1992 startte de Oudheidkamer van de Historische Vereniging Nieuwerkerk a/d IJssel (HVN) in een deel van de vnl 19e eeuwse stal van de 17de eeuwse boerderij "Nooitgedacht". (Tot 1990 stonden in de stal nog een 30 koeien, toen raakte de boerderij het land kwijt aan het recreatieschap.) Intussen zijn de gehele stal plus zolder, het 'tussendeel' van de boerderij, twee hooibergen, een deel van het erf en diverse objecten daarop bij de expositie betrokken.

Het gaat om een lokale Oudheidkamer. Werkelijk alles dat als Nieuwerkerks te herkennen is, van overheid en bedrijfsleven: van brandmeestersstokken tot reclame-asbakken en bedrukte meelzakken. Ook zijn er een huishoudelijk hoekje en een mini-schooltje. Tot het verzamelgebied hoort ook ambachtelijk en boerengereedschap uit de regio.

Op de stalzolder is de expositie per thema en voorzien van een toelichting. In de stal - met ook thema-hoekjes - zijn nog alleen bij niet-alledaagse dingen tekstkaartjes aanwezig.

Het aantal bezoeken steeg intussen tot ruim 2500 per jaar.

TUSSENDEEL

In april 1997 werd na restauratie het tussendeel van de boerderij door de HVN in gebruik genomen. In die ontvangstruimte bevindt zich een gereconstrueerde schouw met 17-e eeuwse tegeltjes van de eigen boerderij, een ossenrood balkenplafond en ook van de eigen hoeve afkomstige plavuizen op de vloer. In een hoek is een waterput op een wel geconstrueerd en aan de tegen de stalzijde was nog een gemetselde open 'koelbox' voor melkbussen met daarnaast een karn. (Van de oorspronkelijke karn hier zijn nog sporen in de vloer en de zolder zichtbaar aanwezig.) Lid en kunstenaar Mimi Schouten van de 's-Gravenweg maakte in het tussendeel een muurschildering over het thema van het laagste punt van Nederland: -6.74 meter NAP bij Van Vliet in de Zuidplaspolder. De bovenkant van de NAP-bout op de kopse kant van het muurtje geeft de hoogte van dit referentievlak aan.

In dit deel kunnen ook historische video's worden bekeken, o.a. over de ijsselsteenbakkerij en de geschiedenis van de Oudheidkamer zelf. Op de tussenzolder zijn o.a. twee origineel bewaarde besteden te bewonderen. Roodbruine dienstbodekisten bevatten het hele bezit voor meiden die zich meestal van mei tot mei 'verhuurden'.

BOENHOK, STOEP EN KELDER

In september 1997 volgden een gereconstrueerd boenhok (in de dakpannen de letters HVN) en dito stoep. Van het Hoogheemraadschap van Schieland werd een peilschaal voor de sloot verkregen. Vraag zeker kinderen naar de waterhoogte (meestal precies het aangegeven schouwpeil). De HVN kreeg ook de opkamerkelder in gebruik. Weck- en inmaakmateriaal spreekt voor zich. Bij de vele soorten molens (voor gehakt, sap, noten, bonen, etc.) valt een zelfgemaakte snijbonenmolen op die op een melkbus past en meerdere kinderen als vulhulpen moet hebben vereist. Dat hier ook een kaaspers staat is meer praktisch dan historisch.

DE STAL

De stal zelf

In de stal is het koestalprofiel nog aanwezig: links en rechts van de deel stonden de koeien. De koppen waren op zijn Hollands naar het midden gericht: daar vind je deels nog een voer- en drenkgoot. De groepen oftewel mestgoten zijn op een klein stukje na opgevuld en bestraat. Je ziet verder nog in één hoekje melkleidingen, staartlatten en wat metalen koeboxen met automatische drinkbakjes.

(De route gaat verder uit van de achteringang.)

Links is aan de dikke stijl een luidklok van de vrm RK-pastorie aan de 's-Gravenweg te zien én te horen (aan het luitouw trekken kan geen kwaad). Dit was niet de kerkklok, maar een kleiner buitenklokje om het eten aan te kondigen.

Smidse annex schilderswinkel

Achter een aambeeld zie je op een werkbank veel ijzerwerk en tangen. De smidse met kolen rechts is een veldsmidse, die Dijksman (ook van de 's-Gravenweg) mee op karwei nam. verder is er materiaal van loodgieters en van de plaatselijke schilders Van Reeuwijk.

Timmerwerkplaats

Als tweede komt men bij de timmermanshoek. Opvallend is o.a. een houtdraaibank van circa 1850. Het vele gereedschap als allerlei typen schaven heeft vaak de initialen van de timmerman. Veel is van C.T.= Cent Twigt, enkele zaken ook van A.M.= Adrianus (Janus) Mourik. Er zijn diverse kisten waarmee men op karwei ging. Ook is er een collectie houten deurknoppen.

Schoen- en tuigmakerij

Deze collectie van vnl Cees Doornhein sr was de start van de Oudheidkamer: paardetuigen en de schoenmakerij. De grote 'muil' is zijn replica van een muil van de Grote Boer van Lekkerkerk, die rond 1750 leefde, een 2,50 m lang was en op de kermis sneuvelde.

Woonkeuken en washoek

Dit materiaal spreekt meest voor zichzelf. In de staande kast - verkregen dankzij de plattelandsvrouwen - zit achter het kleine deurtje middenin nog een geheim laatje voor geld.

Winkeltje van Vuik

Foto: S.M. den Boer-Snoei

In 1998 werd het interieur van het winkeltje van Janus resp. Cor Vuik van de 's-Gravenweg herplaatst. Op bepaalde open dagen wordt hier ouderwets snoepgoed aan het publiek verkocht. Aan de wanden hangt naast reclame ook materiaal uit het bedrijfsarchief, bijv. van de door Vuik gedreven bodedienst per paard en wagen, van costumiere-werk van de gezusters Vuik en van de distributie uit W.O. I en van kort na W.O. II (dat laatste buiten het winkeltje tegen de muur naar het tussendeel.)
De grote koffiemolen is nog van voor de pakjes-koffie.

Schooltje

Uit tal van giften m.n. van de Prins Willem Alexanderschool (=O.L.S. nr II van de 's-Gravenweg) is een schoolklasje gereconstrueerd. Genummerde kapstokhaken en de schoolbel zijn afkomstig van de oude Rehobothschool (=B.L.S. nr I). De Nederlandsch-Indische prent met onderschriften in het Maleis en Nederlands komt van de Openbare Lagere School Nr 1, nu de De Terp geheten. Op de blinde wandkaart van Zuid-Holland tekende de onderwijzer(es) zelf het dorp Nieuwerkerk bij, ten onrechte aan de IJssel (locatie Kortenoord). De kaart is zeker 50 jaar oud - de in 1953 verlegde oude spoorlijn naar Rotterdam-Maas is nog in tact - en toen had de cirkel t.v. het Oude Dorp gemoeten. Leuk is ook om de schoolbel (van B.L.S. nr I) te vergelijken met de pastoriebel. Bij de schoolbel een losse stok met oog waarmee alleen de meester of juf kon luiden, bij de pastoriebel een vast trekijzer. (Ook het geluid verschilt: dat van de schoolbel is zuiver, dat van de pastoriebel met gereconstrueerde klepel niet.)

Zuivelhoek en koestand

Achteraan zijn zuivelwerktuigen als karnen en een kaaspers opgesteld en is een stukje stal bewaard/gereconstrueerd.

Vitrines op de deel

In de vitrines is het materiaal van toelichting voorzien. De inhoud sluit aan bij de hoekjes over zuivel, school, Vuik-winkeltje, schoenmaker en andere ambachten.

DE STALZOLDER

Via een vaste houten trap bereikt men de stalzolder. Bovenaan de trap is in een balk te lezen dat burgemeester Bonthuis deze op 14-9-1996 opende. Daarnaast zijn oudere verbouwingscripties van 'Nooitgedacht' zelf tentoongesteld! De zoldervloer is versterkt met houten silowanden uit de maalderij op Dorp. Aan de maalderij herinnert ook tegen de achterwand een forse lijst met de bestuursleden uit 1902. (Vraag evt. naar de taalfout in de plaatsnaam) Op de stalzolder valt op dat de hoofd- en tussenspannten verschillende balken hebben. De tussenspannten, die niet met de stijlen zijn verbonden, moeten zijn toegevoegd terwille van het vervangen van het rieten staldak door een pannendak met rietisolatie rond 1850.

Op de zolder zijn permanent zeven thema's geëxposeerd. Elke thema is voorzien van een korte inleiding en een aanduiding van zaken die specifiek toelichting vragen. De thema's zijn Bodem, Bedrijfsleven, W.O. II, Bestuur, Vervoer, Kerken en Verenigingen. (Dit moet ook zonder nadere toelichting te bezoeken zijn, maar lees vooraf als rondleider de intro's per thema!)

Bodem

Leuk is bij de steenbakkersspullen onder het thema Bodem te wijzen op de 'misbaksels'. Zoals de steenfabrikantenfamilie Mijnlief merkstenen had met AMM en LFM, maakte de arbeider Adrianus (Janus Pols) er zelf eentje met AP. Opvallend is ook een telsteen (met cijfers): een steen die op het zetveld nog zo zacht was, dat hij als kladblok werd benut.

Bestuur

In de bestuurshoek is het bureau uit de jaren '50 van burgemeester J.C. Vogelaar. De brandmeesterstokken met het gemeentewapen zijn net zo lang dat een brandmeester met dit onderscheidingsteken boven de hoofden uitsteekt in een mensenmassa. Historisch is dat wethouder/brandmeester Dijksman de spuitgasten alleen mondeling stimuleerde de handspuit tegen de hol op Kortenoord te duwen, hij hoefde niet te helpen want hij had zo'n stok!

Vraag aandacht voor de verzamelde souvenirs met Nieuwerkerkse ansichtplaatjes van ca. 1925.

Op deze zolder kunnen middenin ook tijdelijke tentoonstellingen worden gehouden; in 2004 is na de tentoonstelling van boerderijfoto's van de 's-Gravenweg aan de Stichting Molen Kortenoord de gelegenheid gegeven over hun dan lopende restauratie te exposeren resp. aan Het Kanaal over 25 jaar lokale pers.

GOLFPLATEN HOOIBERG

De bestrate en van wanden voorziene hooiberg heeft als thema de landbouw. Links om de hoek is een vitrine met materiaal voor veeverzorging. Er staan verder m.n. grotere werktuigen en twee curieuze 'bergheefften' om kappen van hooibergen op te takelen (toelichting met plaatjes aanwezig). Iets verderop staat de fiets van de overleden Nieuwerkerker Henk Sterk, Neerlands oudste groenteman. De collectie meelzakken aan het plafond is ook puur lokaal. Die van Van Waasbergen is van de vm molen op Kortenoord. In de centrale vitrine o.a. brandmerken voor gereedschappen van veehouder MMN (Maarten Molenaar) en de aannemer PV (Piet Valkenburg) en JCdW (Jan de Wit).

HOOIBERG MET RIETEN KAP

In 1995 verkreeg een volgende M. Molenaar een hooiberg met zes houten roeden met in één der 'lanen' het inschrift '1911'. De berg is afkomstig van de **Hoofdweg-noord** in de Prins Alexanderpolder. De kap kan omhoog en omlaag worden getakeld met een zogenaamde 'heeft'. Bij één van de roeden staat de heeft. Het betekent dus zes maal krikken en een pen in een gat hoger plaatsen voor de kap 30 cm hoger is. Sporen en lanen bevatten een merkensysteem om ze op de juiste wijze met elkaar te verbinden. Paringen heten deze merken (Romeinse cijfers) die over twee bij elkaar horende onderdelen door de maker op het werk zijn aangebracht. De nok van de rieten kap (herdekt in 1995) wordt traditioneel afgedekt met een melktest waar de bodem uitgeslagen is. In de berg staat hooigerei opgesteld alsmede een demonstratiemodel van de rietdekker.

BUITENCOLLECTIE

Tegen de stalmuur prijken een trekbalk uit de dorpskerk. (Bijbehorende sleutel-stukken met jaartallen vanaf de 17de eeuw staan in de 1e hooiberg.)

Tegen de hooiberg prijken de torenspits van de afgebroken RK-kerk aan de 's-Gravenweg met bol, kruis en waakzame haan. Ook een ijzeren 19e eeuwse mijlpaal van deze weg is er herplaatst. Aan de sloot is een plee vanuit de schilderswinkel van Visser op het Oude Dorp (Kerklaan) herplaatst.

Topstukken tegen de achter-stalmuur zijn een collectie eerste stenen en een kunstwerk, afkomstig van de rk-basisschool De Hoeksteen.

Verder naar achteren zijn te zien een gietijzeren roede (=half wiekenkruis) en de korte spruit

van de vroegere bovenmolen van de polder Esse, Gans- en Blaardorp, terug uit Neede (G). Hierbij is een professioneel (weerbestendig) toelichtend tekstbordje aanwezig.
In 2001 is van de Westringdijk het kasje van Wim van Vliet herplaatst. Daarin bevinden zich gewasbeschermers ('gif-spuiten'), regionale veilingkisten, tomatenmanden én op rails de lorrie van tuinder Zeeg Boer, die aan de 's-Gravenweg stopte.